

τὴν ἴδια ἐντύπωση, τοῦ δυνατοῦ καὶ γεμάτου modelé, ἔχει τὴν ἴδια ἐλεύθερη εὐκολία στὸ μεγαλεῖο τῶν μορφῶν, ποῦ εἶνε ὁμως, ὕλκως, σὲ μικρότερη ἀναλογία. Τὶ ἤρεμη μέθη νομίζει κανένας πῶς ἀναπνέει, καὶ ἐμπνέει, ἢ καλύτερα, τὶ ἡδονή!

Οἱ ὁμορφες σκιές ποῦ τὴν χαϊδεύουν, ἔχουν ὅλες τὴν ἴδια διεύθυνση, γυρίζουν ὅλες ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος. Κάνουν νὰ ξεπροβάλλουν — μὲ τὶ τέχνη, μὲ τὶ σοφία! — τὰ στήθη, ὕστερα ξαπλώνονται πάνω στὴ πλατεία κοιλιά, γιὰ νὰ σχεδιάσουν δυνατὰ τοὺς μηρούς.

Τὸ ἓνα χέρι, πλαγίως καὶ ἀπὸ πίσω, βυθίζεται σ' ἓνα ἡμίφως ἐλαφρό. Μὲ τὸ ἄλλο τεντώνει τὶς πτυχές στοὺς μηρούς, γιὰ νὰ μαζέψει στὸ κάτω μέρος τῆς κοιλιᾶς τὴν κατάλληλη σκιά.

Ἡ σκιά αὐτή, ποῦ θέλησε ν' ἀποδώσει ὁ τεχνίτης, ντύνει ὅλο τὸ ἄγαλμα σὰν μ' ἓνα χιτῶνα, ποῦ ἄλλα μέρη σκεπάζει, καὶ ἄλλα ἀφίνει στὸ φῶς.

Ὅποιος τὸ παρατηρήσει προσεκτικὰ διακρίνει, ὅτι ὅλοι οἱ διάφοροι τόνοι ὑπογραμμίζονται ἀπὸ μιὰ μόνη μαύρη γραμμὴ, γραμμὴ δύναμης.

Εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς καλῆς γλυπτικῆς, καθὼς καὶ τῆς καλῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ ἔκφραση τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ἀτέλειωτη εὐλυγισία τῆς πραγματικότητος, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ σταματᾷ ὀρισμένη. Τὸ μαῦρο λοιπὸν ποῦ δίνει τὸ ἐφέτο, πρέπει νὰ τὸ μεταχειρίζονται μόνο ἐκεῖ ὅπου πρέπει.

Ὅλα τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα βασίζονται πάνω σ' αὐτὸν τὸν κανόνα, καὶ γι' αὐτὸ μᾶς γεννοῦν τὴν ἐντύπωση τοῦ μετρημένου καὶ τῆς διάρκειας.

Τὰ ἐφέτα ἄσχημα μετρημένα, εἶνε ὕβρις στὴ φύση. Δὲν μᾶς λέγουν τίποτα καὶ προξενοῦν τὴν ἐντύπωση τοῦ σκληροῦ καὶ τοῦ ἀδύνατου.

Ἐνῶ τὰ μετρημένα, ἀπὸ μακρὰ, εἶνε τὰ πῶς δυνατὰ. Ἰδιαιτέρως, ἡ Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου, χρωστᾷ σ' αὐτὸ τὸ μέτρο τὴ δύναμη τῆς ἐντύπωσης ποῦ μᾶς γεννᾷ. Πουθενὰ δὲν προσκρούει. Ὅποιος τὴν πλησιάζει βῆμα μὲ βῆμα, νομίζει, πῶς ἐπλάσθη σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὸ συνεχὲ σάλο τῆς Θάλασσας.

Δὲν εἶνε ἄραγε αὐτό, ποῦ ἤθελαν νὰ ποῦν οἱ ἀρχαῖοι ὅταν ἐβεβαίω-
ναν ὅτι ἡ Ἀφροδίτῃ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά τῶν νερῶν;

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. ΓΙΑΝΝΗ ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΥ

ΖΩΗ, ΑΜΕΙΛΙΚΤΗ ΖΩΗ

Ἦταν—πᾶνε μερικὸι μῆνες—ἓνας νέος, σχεδὸν ἓνα παιδί, ποῦ ἔφυγε γιὰ ἓνα μεγάλο ταξίδι. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ του σήμαινε, ἡ καμπάνα ἔκλειε, παραπονιάρια κουρασμένη, σὰν ἐφίλησε τὴ φτωγὴ γριᾷ μητέρα του.

Κλάψε, ὦ! κλάψε, ὅλα τὰ δάκρυα τῆς καρδιάς σου, σὺ, ἡ μόνη ποῦ τὸν νανούριζες στὰ χέρια σου... Σὲ ξένη γῇ ἀναπαύεται κι' οὔτε ὁ οὐρανὸς —φιλάργυρος βροχῆς— δὲ θὰ κλάψῃ πάνω του...

Πὲς νὰ σημάνουν τῆς ἐκκλησιᾶς σας τὴ καμπάνα, Μάννα... Κάμε νὰ προσευχηθοῦν γι' αὐτόν, ἂν ἡ προσευχή, μπορεῖ ν' ἀναπάγῃ τὸν πόνο. Καὶ κλαῖε, ἀλλὰ μὴν καταραστῇς τὴ ζωὴ, τὴν ἀμειλικτὴ ζωὴ. Πρὶν λί-
γους μῆνες, εἴχες ἀκόμα ἓνα γιό.

Οἱ γραμμὲς αὐτῆς, θὰ σοῦ ρθουνε ἀφοῦ περάσουν, ἀπὸ τόσα ἀνώνυμα χέρια, πόσο ἀδιάφορα, εἴτε, ποῖος ξέρει, πόσο εὐλαβητικά. Σὺ ποῦ ξῆς ἀκόμα, θὰ ξέρεις. Ἄλλοι ποῦ δὲν τὸν γνώρισαν θὰ σοῦ μιλήσουν γιὰ τὴ

παλληγκαριά του, πού γλήγορα τὴν ἀκολούθησεν ἡ τρέλλα. Μὴν τοὺς πι-
στέψης. Κεῖνος ὁ ἴδιος, στὴν πανύστατη στιγμή, τρώαξε τὸν ἴδιο τὸν
ἑαυτό του. Κι ἐπειδὴ στὴν πρώτη του νύκτι, τὸν εἶχες κάμει εὐλαβητικὸ καὶ
καλὸ, γι' αὐτὸ ἀδύνατα μουρμούρισε : « Σκότωσα, δίχως νὰ τὸ θέλω, μὰ
σκότωσα... Ἑλεος, ἔλεος... »

Πέρασε ἓνας μῆνας, ἀφότου οἱ τάφοι τῶν δικῶν μας ἀνθισαν. Ἄλλες
γυναῖκες, Μάννα, δίχως νὰ τὸν ξέρουν, ἔννοιωσαν μιὰ θλίψη, γιὰ τὸ γιό
σου. Πρὶν τὸν πόλεμο ὠνειρεύουσιν βέβαια Κεῖνην, πού μιὰ μέρα θάταν ἡ
ἀρραβωνιαστικιά του. Τώρα κλαῖς, συλλογιώντας τον...

ὦ! Μάννα! Φύλαξε, φύλαξε τὰ δάκρυά σου. Δὲν κλαίω γιὰ τοὺς φί-
λους του, οὔτε γιὰ τὴν ἀγαπημένη του, οὔτε γι' αὐτόν, ἀλλὰ γιὰ σένα
πάντ᾽ μονάχη, καὶ πού δὲ θᾶχης πειὰ παιδί.

Θάθελα νὰ σοῦλεγα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἡγερά λόγια, πού τώρα τελευταία
φαίνονται νὰ πλέουν μέσα στὸν ἀέρα πού ἀναπνέω. Θάθελα νὰ σοῦλεγα
πῶς εἶναι ὠραῖο, νὰ δίνη κανεῖς τῇ ζωῇ του. Πῶς οἰκτιρῶ κείνους, πού
ποτὲ δὲ θὰ μπορέσουν νὰ δραπετεύσουν ἀπ' τὸν ἑαυτό τους, ἀπ' τὶς μικρὲς
χαρὲς τους, τὶς φτωχὲς τους θλίψεις, γιὰ νὰ λιγοστεύσουν τὸν μεγάλον, τὸν
παγκόσμιον πόνον.

Μὰ ξέρεις, πῶς κ' ἐγὼ ἄφησα κεῖ πέρα στὴ Γαλλία, μιὰ μητέρα,
ὅμοια μὲ σένα σὲ καλωσύνη καὶ θυσία; Καὶ κάθε φορὰ πού μιλῶ γι' αὐ-
τὴν νοιόθω δάκρυα στὰ μάτια. Μὲ τοὺς ἄλλους, μπορῶ νὰ ὁμιλῶ, νὰ συ-
ζητῶ ἀκόμα γιὰ ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνεται λογικά· ἀλλὰ μ' αὐτὴν, ἀλλὰ
μὲ σένα, μπορῶ τίποτ' ἄλλο, ἀπ' τὸ ν' ἀφήσω τὸ γιό σου νὰ μιλήσῃ;

Συγχώρα μου τὶς ἐξομολογήσεις πού θὰ σοῦ κάμω· ὅσοι μοῦ τὶς με-
τέδωκαν ἀμφιβάλλουν γιὰ τὸ λογικὸ του. Εἶσαι μάννα του, καὶ σὺ μονάχα θὰ
τὶς νοιώσεις, δίχως νὰ τὶς κρίνης. Ποιὸς ξέρει, αὐτὰ τὰ λόγια, πού πολλοὶ
θὰ τὰ νομίσουν λόγια τρέλλας, ἂν δὲν θὰ εἶναι γιὰ ἄλλους λόγια παρηγο-
ριάς καὶ συγγνώμης. Πρὸ πάντων μὴν τὰ κρίνεις. Θυμήσου πῶς μέσα στὰ
βιβλία τὰ ἱερά, πού σέβεται, γράφει : « Οὐ φονεύσεις. »

.....
Ἔτσι ἔγραφε ὁ γιός σου στὸ ἀπέραντο νοσοκομεῖο, ὅπου, ἐνάντια στὴ μαγεία,
πού σκορπὰ στὸ κάθε τι ὁ οὐρανὸς τοῦ Καίρου, δὲν ἔβλεπε παρὰ τὸ θάνατο :

« Ζωή, ἀμείλικτη ζωή, σὺ εἶσαι πού μ' ἔκαμες πρὶν τρία χρόνια ν'
ἀφήσω τὸ μικρὸ χωριό μου, κεῖ πάνω, πολὺ μακριά, στὰ πόδια τῶν
στακτερῶν λόφων. »

Μὲ τυραννεῖς ἀκόμα, μὲ πιέξεις. Δὲ θέλω νὰ ξέρω πού βρίσκομαι,
μὰ ὁ ἥλιος μὲ βαραίνει, τούτῃ τὴν ὥρα, πού δὲν εἶνε ἀκόμα, ἡ ὥρα τῆς
βαθείας νύκτας. Ὁ χαμηλὸς οὐρανὸς λὲς ἀγγίζει τὶς τεράτσες τῶν σπιτιῶν
ὅπου κάπου κάπου, κάποιος θλιμμένος κόρακας τυχαία ἔρχεται ν' ἀναπαυτῇ.

Ἀπρὶν λίγο πῶς βάραινε, ἀπάνω μου. Μὰ τὸ πέταγμα τῶν γερα-
κιῶν ἐκόπασε. Λίγες στιγμὲς ἀρκέσανε, γιὰ νὰ μοῦ φανῇς γλυκεῖα.

ὦ! μαντεύω τὶς ἀλαφρὲς ὀμίχλες πού πλένε, πάνω στὸν ποταμὸ. Ὅλα
θολώνουν, ὥσαμε τὶς βαρεῖς οἰκοδομὲς, πού με τριγυρνῶν, καὶ μοῦ φαί-
νονται φανταστικὲς. Τὶς σκέπασες μὲ ἀνάλαφρους ἀτμούς.

« Σὲ λίγο τὸ γκριζο τ' οὐρανοῦ θὰ σβύσῃ. Δὼ καὶ κεῖ, κουρέλια φαίνον-
ται ἐνὸς χλωμοῦ γαλάζιου, σὰν πλυμένου ἀπὸ ὀρθρινὴν δροσιά. Θάλεγε κανεῖς
τὰ φύλλα μιᾶς θεόρατης κληματίδας, πού πλέει σὲ μιὰ θάλασσα στακτιά,
πού ὅσο πάει καὶ ἱριδίζεται. »

«Είσαι σύ, είμαι γώ, πού κάμαμε τήν τελευταία θυσία, ζωή καταρ-
μένη, πού αγαπῶ ὡς τόσο... Πές μου, ἀκόμα τή στιγμή τούτη, πού φεύγεις
ἀπό μένα, πῶς τίποτα μάταιο δέν εἶναι στή γῆ, καί πῶς τὸ πιὸ ἀδιάφορό
μας κίνημα, ὁ πιὸ ἀδύνατος παλμός τῆς καρδιάς μας, δέν εἶναι προωρισμέ-
νος νὰ χαθῇ γιὰ πάντα.

«Πές μου το. Εἶχα μιάν ἀγαπημένη, κεῖ πέρα στήν Τεργέστη ὅταν
φτωχὸς σπουδαστής, ἔσερνα ἀνάμεσα στήν Εὐρώπη, τίς θλίψεις τῆς ἀνήσυ-
χης καρδιάς μου. Εἶχα ἓνα ὄνειρο: Νά ἰδῶ τή χώρα τοῦ ἡλίου. Δέν ἔχω
πειδιἀγαπημένη, καί πεθαίνω ἀπ' τὴ σφαῖρα, ἐνὸς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, πού πέ-
ρυσι ἐνόμιζα σάν ὄντα ἐνὸς εἶδους σπάνιου, ὄντα μυστηριώδη, κι' ὅμως ἀδερφικά...

«Θεληματικά παρατήθηκα ἀπ' τὴν ἀγάπη μου. Πεθαίνω δίχως μι-
σος. Μὰ ὁ πόθος τῆς ζωῆς, εἶναι ἀκόμα τόσο δυνατὸς μὲς τὴν καρδιά
μου πού μ' ἀναγκάζει νὰ πῶ μιὰ τελευταία φορὰ, πῶς μπορούσα νὰ ζήσω,
ἂν δέν ἦσουν ἡ ἀμείλικτη ζωή.

«Σκάω. Ἔχω μέσα στὸ στήθος μου ἓνα ζεστὸν ἀέρα, πού ξεραίνει τὰ
πνεμόνια μου καί μὲ καίει. Ὡς τόσο ἦταν φριχτά, ἦταν δροσερά, τίς
λέγει τελευταῖες μέρες, πού πέρασα κεῖ πέρα στήν Τεργέστη, γιὰ κείνην...
Κ' ἦτανε οἱ ἴδιες ὁμίχλες...

«Ἀγνοοῦσα τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς γλώσσας τῆς Φρίντας, τώρα τόσο
μισημένης. Γιατὶ αὐτὴν μιλοῦσε ἐκείνη μαζί μὲ ὅλους, κι' αὐτὴ ἦτανε δική
της. Κατοικοῦσα σὲ μιὰ γερμανικὴ Pension, κοντὰ στήν Ἀδριατικὴ, πού
ἀγαπῶ. Δέν ὑπέφερα γιατί δέν καταλάβαινα, ὅτι λέγαν γύρω μου. Ἀναπο-
λοῦσα τὸν λίγο σκληρὸν ἤχο τῆς φωνῆς τῆς Φρίντας. Κ' ἤμουν εὐτυχημέ-
νος, δίχως νὰ τὸ ξέρω.

«Τὸ βράδυ ὁλομόναχος στὸ μεγάλο παραθύρι τῆς κάμαράς μου ἄκουα
τοὺς λυγμοὺς τῆς βαθεῖας θάλασσας. Τὰ κύματα σποῦσαν στήν προκυμαία,
σὲ σκόνη ἀργυρῇ, ἀπ' τὸ χλωμὸ φεγγάρι... Μερικὰ καίκια, χανόνταν μακριὰ
μέσα σὲ πάχνη λεπτή...

...«Ἔσκεπτόμουν. Ἔτσι θὰ τραβήξῃ πάντα ἡ ἀνυπόμονη ψυχὴ μου, πάνω
σὲ τὴν ἀπύθμενη ζωὴ: ἀπὸ ἀνησυχία, σὲ ἀνησυχία, δίχως τίποτα νὰ μπορῶ
νὰ ξέρω ἢ νὰ νοιώθω, ὥσαμε τὴ μέρα, πού ἀπὸ οἶχτο, ἡ ἴδια ζωὴ, θὰ μὲ
ξαναπάρῃ... Ἡ βάρκα πού θάξῃ γείνη φτωχὸ ναυάγιο θὰ πέσῃ σὲ κάποιον
ἀκρογιάλι... Κ' ὅστερα ἐγώ, ζωὴ, τί θ' ἀπογείνω, ὅστερα ;...

«᾽Ω! τὰ σκεπτόμουνα αὐτά, δίχως νὰ ὑποφέρω, σάν πῆγαινα πρὸς τὴ
Φρίντα. Εἶχα δὴ τόσο ψηλὰ βουνά, χιμαῤρρους πού πηδοῦσαν τόσο γρή-
γορα ὅσο κυποῦσε ἡ καρδιά μου, μὲς στὸ στήθος μου. Εἶχα πάει ἐκεῖ γιὰ
κείνην, γιὰ κείνην μόνο... Ἀλλοίμονο! Γιατί, στήν καρδιά, κάθε ἀνθρωπί-
νου ὄντος, ὑπάρχει ἓνα βάθος, ἀνερεῖνητο «μὴ—κατανοήσεως» γι' αὐ-
τό, μὲσπρωξες, πιὸ μακριὰ. Στὴ χώρα τοῦ ἡλίου.

«Σχεδὸν κάθε μέρα, κοντὰ στὴ ράδα, φεύγοντας, τὸ ἄγαλμα τοῦ Μα-
ξιμηλιανοῦ, πού γιὰ εἰρωνία, φαίνεται στημένο ἐκεῖ, νὰ ὀρίζῃ τὴ θάλασσα,
βλέπαμε τὰ μεγάλα πλοῖα, φουνταρισμένα στὸ λιμάνι, νὰ τὰ χαϊδεύῃ, τὸ
κῦμα. Μικροεμπόροι μὲ φέσια, ἐρχόταν καὶ μᾶς πρόσφεραν φιστίκια καὶ
ἀμύγδαλα. Κάτι μικροὶ Ἰταλοί, πού πουλοῦσαν χωνιά-μπισκότα, ρίχναν
πάνω μου, ὀλάνοιχτα μάτια. Καί σάν ντρεπόμενα πού βρισκόμουνα ἐκεῖ
κοντά τους, μαζί τους...

«Ἐν' ἀπόγευμα, ὅπου οἱ σταχτιοὶ γλάροι, σχίζαν τὸ κῦμα μὲ τὸ πέ-
ταγμα τους, προσθέτοντας μιὰ θλιβερὴ σκιά, στὸ ἄσπιλο γαλάζιο τῆς θά-

λασας, αποφάσισα νά κάμω τὸ προσκύνημα τῶν περιηγητῶν: Νά πάω νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Μιραμάρε.

«Τὸ βαποράκι μας ἄρχισε νὰ τρέχει. Εἴχαμεν ἀφήσει τὴ νέα πόλη, τὶς προκυμαῖες της, τοὺς πολὺ ἰσοζυγισμένους δρόμους της, τοὺς ἐμπόρους της. Σχεδὸν κατάκορφα, στὸ βράχο ἀπάνω, φάνηκεν ἀμέσως, ὁ τραγικὸς καὶ ἄψυχος πύργος, ποὺ στήθηκεν ἐκεῖ, ἀπ' τὸ καπρίτσιο ἐνὸς κατακτητῆ τοῦ XIX αἰῶνα. Ἡ Φρίντα τὸν ἐθαύμαζε, λέγοντάς μου, πῶς ἀπ' τὸ ταχυδρομεῖο του, θάσπελνε, κάρτες, στοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωρίμους της. Ὅσο γιὰ μενὰ, δὲν ξανάβρισκα ἐκεῖ, παρὰ μίαν οἰκοδομὴν, ἀλλοτινῆς ἐποχῆς, χτισμένην σ' ἕναν αἰῶνα, δίχως ἰδανικό. Κι' ἂν μιὰ σκέψη, πέρασε τὴν καρδιά μου, δὲν ἦταν γι' αὐτὲς τὶς πέτρες τὶς πελεκημένες σ' ἕνα γοτθικὸ ρυθμό, ἀλλὰ γιὰ τὴν πλάνη ψυχῇ, ἐκείνου, ποὺ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1864, ἔφυγε ἀπ' αὐτὴν τὴ φωλιά τῶν γιγάντων, καὶ τράβηξε νὰ κατακτῇ τὸ Ἐλντοράδο... Ὑστερ' ἀπὸ τρία χρόνια γύρισε: ἀνθρώπινο λείψανο. Ἡ Ἀδριατικὴ ἔλαμπε, ὅταν τὴν ἄφησε γιὰ ὠραιότερες θάλασσες. Γελᾷ ἀκόμα, κάτω ἀπ' τὸ χάϊδι τοῦ οὐρανοῦ.

«Ἐνῶ τὸ βαποράκι, μᾶς γύριζε πίσω στὴν Τεργέστη, ἡ Φρίντα τραγουδοῦσε. Τὴν ἄκουα. Ἡ φωνὴ της, μαζὺ μὲ τὸ μουρμουρητὸ τῶν κυμάτων, ἔμπαινε τόσο βαθειὰ στὴν καρδιά μου, ποὺ μ' ἔκαμε νὰ ξεχάσω τὶς ὀπτασίες αὐτῆς, τοῦ θανάτου καὶ τῆς τρέλλας... ἀγαποῦσα ἀκόμα τὴ Φρίντα!

«Ἦταν ἕνας μικρὸς κῆπος, σχεδὸν στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ, ὁ κῆπος τῆς Ἐλισάβετ, τῆς Οὐγγαρίας. Αὐτὴ, ποὺ λίγα χρόνια πρὶν, οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς μας, ὠνομάζαν: «Ἡ Αὐτοκρατορὶσσα τῆς μοναξιάς». Λίγη φτωγὴ χλόη, κι' αὐτὴ...μεταμορφωμένη σὲ μέταλλο.

«Ἀπὸ καινούριο μπροῦτζο, μὲ σκοτεινὴ λάμψη, τὸ ἀγάλμα εἶχε κάτω τὸ ἀνώνυμο καὶ τὸ ἄψυχο. Ἐμοιαζε μὲ ὅλα τὰ ἐπίσημα ἀγάλματα: ὥστόσο τὴν ἀντιπροσώπευε λιγάκι, κείνην τῆς ὁποίας ἡ κατοικίδια στάθηκε φιλόξενη στὴ φτωγὴ, ἀηδιασμένη καὶ ὀδυνηρὴ ψυχὴ τοῦ Χάϊνε. Καὶ κεῖ ἀκόμα, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, εἶναι, πρέπει νὰ εἶναι: Αὐτοκρατορὶσσα. Μπροστὰ στὸ θρόνο, ζωμένο μὲ ρόδα, στέκεται ὄρθια, λίγο ἀλύγιστη. Καθόλου πολυτελὴς ἡ αἰσθητὰ της. Ἀρκετὰ ἀπλόχωρη, σερνάμενη. Οἱ ὄμοι της, ποὺ θὰ τοὺς ἤθελα νάναι λίγο γεροῖ, κάτω ἀπὸ ἕνα ἄορατο βάρος, εἶναι σκεπασμένοι, ἀπὸ ἕνα εἶδος πέπλου, ποὺ πέφτει ὄρθιο μπροστὰ καὶ πίσω. Δυὸ γύροι πλεξίδων, στεφανώνουν τὸ κεφάλι της. Τὰ χέρια της εἶναι μακρυνά, καὶ λεπτά. Τὸ ἕνα κρατεῖ τὸν πέπλο πάνω στὸ θρόνο ἀπὸ τὶς δυὸ μεριεὶς τοῦ ἀγάλματος, βαρεῖα ἀνάγλυφα, ὅπου παρθένες φαίνονται νὰ χαμογελοῦν καὶ νὰ χορεύουν ἀνάμεσα σὲ ἄνθη. Καὶ πάντα ψυχρὴ, ἡ Αὐτοκρατορὶσσα μὲ τὰ δίχως ζωὴ μάτια της, φαίνεται νὰ κοιτάξῃ, σὰν γιὰ νὰ νοιώσῃ, ὅ,τι περνᾷ ἀπὸ κοντὰ της, δίχως ν' ἀγγίξῃ τὴν καρδιά της.

«Στὴν ἔξοδο μας ἀπ' τὸ μικρὸ κῆπο, μιὰ ζητιάνα, ἄγγιξε δειλὰ τὸ χέρι μου. Τὸ πρόσωπό της ἦτανε σταχτί, ὅπως τὸ χρῶμα μπαγιάτικου σπητίσιου ψωμοῦ. Τὰ μικρά της μάτια, σὰν νὰ χώνονταν, στὶς κόγχες τοῦ μέσου, στὸ κάθε της βλέμμα. Ἦθελα νὰ τρέξω ἀπὸ κοντὰ της γιὰ νὰ ντρεπόμουνα τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου, μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀθλιότητα ποῦ σιωποῦσε. Τότε γλύστρησα στὸ ἄσφαρκο χέρι της, μακριὰ νομίσματα, ποὺ πῆρα τυχαῖα ἀπ' τὴ τσέπη μου.» Ὅμως αὐτὴ ἄρπαξε τὸ τραμαγμένο μου χέρι, κοτάρει τὶς ἰδιότροπες γραμμὲς του, χαμογέλασε ἀπὸ βαθὺν οἶχτο, καὶ μοῦ εἶπε δείχνοντας τὴ Φρίντα: «Δὲ θὰ σὲ συνοδέψῃ, ἅμα ξαναγυρίσῃς... ἂν ξαναγυρίσῃς...» Προσέθεσε μὲ φωνὴ συγκινημένη.

«Τι μ' ἔνοιαζε τὸ αὐριο... τὸ ἀργότερα ;.. Μήπως μπορούσα νὰ φαντασθῶ μίαν ἄλλη μέρα, μίαν ἄλλη ὥρα ; Μοῦ ἦταν ἀραγες δυνατὸ, νὰ φαντασθῶ ἓνα μισεμὸ—τὸ μισεμὸ μου—ἓνα χωρισμὸ--τὸ χωρισμὸ μου ;...

«Τὶ ἔχουν ἀποφείνει, οἱ δίχως σκέψη καὶ πόνο μέρες, ποῦ πλανιόμαστε στὴν τύχη, μέσα στὰ στενωδρόμια τῆς συνοικίας τῶν Ἰταλῶν πωλητῶν ; Κεῖ, αἰσθανόμενον τὸν ἑαυτὸ μου, προστάτη τῆς Φρίντας. Θὰ τὴν ὑπερασπιζόμουν, ἐνάντια σὲ ὅλους κι' ὅλα. Καὶ δὲν εἶχα παρὰ νὰ εὕρω τὴν εὐκαιρία, νὰ τὴν ἀπαλλάξω, ἀπὸ τὴν ἀπλὴ αὐτὴν ἀπάντησι : «αὐτὸ εἶναι γερμανικὸ μνημεῖο».

«Ὡστόσο, ἄρχιζα νὰ νοιόθω μέσα μου, δὲν ξέρω, τί, ἐσώψυχη ἀνάγκη μοναξιάς. Καὶ συνάμα, τί θλίψη, νὰ μὴ μπορῶ νὰ πῶ, ὀλόκληρη τὴ ψυχὴ μου... Γιὰ τὴ Φρίντα, ἦμουν τὸ αἰσθαντικὸ καὶ πονεμένο ὄν, ποῦ τὴν ἀγαποῦσε. Ποιὸς ξέρει, ἂν στὸ βάθος τῆς συνειδήσεώς της, δὲν μ' ἔκρινε κατωτέρω, ἀπὸ τοὺς ὁμοφύλους της. Κι' ἀπὸ μιὰ εἰρωνία τῶν πραγμάτων, ὅτι μέσα της θὰ ὀνόμαζε «ὁ ἐκφυλισμὸς μου» αὐτὸ τὴν ἔθελγε... Νόμιζε πῶς ἔφτανε νὰ μὲ φιλᾷ, νὰ μοῦ λέγῃ γλυκὰ ἐρωτολόγια. Τὸ πιστεύα... κάποια βράδυα, ὅπου μπροστὰ στὴ σταχτιά θάλασσα, πάνω στὶς ἔρημες προκυμαῖες, ἔνοιωθα νὰ φεύγῃ ἀπὸ μένα γιὰ νὰ τρέξῃ, κεῖ πέρα, πολὺ μακριά, πρὸς τὶς λεπτὲς πάχνες τοῦ ὀρίζοντα, ἢ ἀόριστή μου θλίψη...

«ὦ! Φρίντα! Ὅσο ὀδυνηρὴ κι' ἂν εἶναι ἡ ἐξομολόγησι ποῦ θὰ σοῦ κάμω, συγῶρα με. Ἡ εἰλικρινειὰ μου γιὰ σένα, εἶναι κατὰ ἀπ' τὴν τρυφερότητά μου, τὸ ἀνθρωπινότερο τῆς τρυφερότητάς μου, γιὰ σένα... Λυπήσου... Ὑπῆρξες γιὰ μένα, ἡ ζωντανὴ ψυχὴ τῆς χώρας σου καὶ σὲ σένα ἀγάπησα τὴ ψυχὴ αὐτῇ. Ἀλλά, σένα, Φρίντα, σ' ἀγάπησα ἀραγες ἀληθινά ;

...«Τὰ πάντα μᾶς χώριζαν. Κοινὸ δὲν εἶχαμε, παρὰ μόνο τὴ μελαγχολία μας, τὸν εἰρωνικὸ μας οἶχτο γιὰ τοὺς ἡλιθίους, τὴ νιότη μας... Μπορούσες νὰ νομίσης, πῶς γιὰ σένα, θάλεγα «χαῖρες» γιὰ πάντα, στὸ μικρὸ χωριὸ μου, πῶς θὰ ζοῦσα στὴν πολιτεία σου, ὅπου μόνο οἱ καμπάνες σποῦν τὴν μονοτονία, τῶν ἡμερῶν... Ἵσως νὰ νόμισες, πῶς ἦσουνα τὸ ὄνειρό μου... Καὶ σ' εὐχαριστῶ, γιατί μ' ἄφινες νὰ πιστέψω, τὶς τελευταῖες στιγμὲς ποῦ πέρασα κοντά σου, πῶς σ' ἄφινα, δίχως νὰ σὲ χάσω.

«Χρειάστηκε νὰ σ' ἀφήσω, γιατί ἡ ζωὴ μου, δὲν ἀνήκει μόνο σὲ μένα, οὔτε ἡ καρδιά μου μόνο σ' ἐνα ὄν. Κάποιοι τώρα, θὰ θελήσουν νὰ βροῦν στὴ θυσία ποῦ ἔκαμα τοῦ ἔρωτα μου, ἄλλες ἀφορμὲς λιγώτερο προσωπικῆς. Δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀπαντήσω Φρίντα! Μόνο σύ, θὰ ξέρεις...

«Εὐχαριστῶ. Μοῦ ἀφῆκες ἀνέγγιχτο, ὅλο μου, τὸ θάρρος. Κι' ὅταν σοῦ μίλησα, γιὰ τοὺς δικούς μου, εἶχες δάκρυα, ἀκόμα. Εὐχαριστῶ.

«Ὁ μισεμὸς μου... μακριά, πολὺ μακριά, στὴ χώρα τῶν ντελικάτων μιναρέδων καὶ τῶν ἀστεριῶν ποῦ πάντα λάμπουν... Ὁ ἀλησμόνητος μισεμὸς μου... τὴν τελευταία στιγμὴ νόμισα, εἰλικρινῶς τὸ νόμισα, σ' ἓνα ὑπέρτατο τέλος, καὶ σοῦστεῖλα, τοὺς ἀτελεισμένους αὐτοὺς στίχους, τοῦ ποιητῆ, ποῦ ἀγαπῶ, ἀνάμεσα σὲ ὅλους :

«Γιὰ ὅποιον χάνει τὰ πάντα ὁ Θεὸς μένει ἀκόμα.

«Ὁ ἐν ὑψίστοις Θεός, ἡ παρηγοριά μας ἐδῶ κάτω».

«Τότε αἰσθανόμενον πῶς ἦμουν ἐκείνος, ποῦ ἐνῶ εἶνε ἓνα παίγνιο τῆς ζωῆς, κατορθώνει ὥστόσο, ὥσπερ τὴν τελευταία στιγμὴ, νὰ περιγελᾷ τὴ Μοῖρα.

«Ναί, ἐπίστεψα σὲ μιὰ δύναμη, ὥς τόσο, μέσα μου, κι' ὅξω ἀπὸ μένα. Θέλησα νὰ σοῦ δώσω, μιὰν ἐλπίδα, μιὰ παρηγοριά. Μὰ τὴν στιγμὴ, ποῦ οἱ

τελευταίες στροφές του ἔλκα τραντάζαν τὸ βαπόρι, πῶς ἔτρεμε ἡ καρδιά μου... Τὰ λουλούδια πούχα κρατήσῃ, γιὰ σένα τᾶριξα στὸ «Φακκίνο»! ὁ φτωχὸς ἄνθρωπος! Θὰ μὲ πῆρε γιὰ τρελλό...

«Γιὰ νὰ κυτάξω ἀκόμα τὴ χώρα σου, ποὺ μάκραινε ἀπὸ μένα, πῆγα στὴν πρῶμῃ. Ἐκλαῖα μὴ μπορώντας νὰ ξεκολλήσω τὰ μάτια μου, ἀπ' τὸ βαθύμακρο αὐλάκι ποὺ ἐχάραξε τὸ ποδόσταμο τοῦ βαποριοῦ. Φρίντα! Ἔτσι περνοῦμε μέσα στὴ ζωὴ: Λίγη ἄβυσσος. Κ' ὕστερα ὅλα ξανακλείνουν. Στὴ θάλασσα δὲ μένει πειά, παρὰ λίγος ἀφρός. Καὶ μέσα στὴν καρδιά μας, λίγη στάχτη...

•Περνοῦμε. Θὰ ξαναζήσουμε ἀργότερα; Ἄχ! ἂν δὲν ὑπῆρχε θάνατος, μηδαμινότης... Ὑπάρχει θάνατος;...

«Οἱ φοβερές, οἱ τυραννικὲς εὐθύνες, μ' ἐμποδίζουν νὰ ζήσω. Δὲ θέλω νὰ ξέρω ποῦ εἶμαι. Ὑπάρχει πολὺς πόνος γύρω μου, μέσα μου. Κι' αὐτὰ ὅλα εἶναι, ἡ πολυπόθητη διαμονή μου στὴν Αἴγυπτο, τὸ μεγάλο μου ὄνειρο, νὰ γλυκάνω τὴν αἰώνια θλίψη... Ἀρρώστεια λίγες μέρες ἀκόμα κι' ὕστερα τίποτα πειά...

«Ἄν δὲν ἦμουν βέβαιος πῶς ὁ θάνατος, εἶναι μέσα μου, θάλεγα: «Ὑποφέρω» (ἀφίνομαι νὰ ὑποφέρω. Δὲ μπορῶ παρὰ αὐτὸ: νὰ ὑποφέρω). Θ' ἀναπολοῦσα τίς νίκες, τόσο σκληρὰ ξαγορασμένες. Θᾶβλεπα στὸν τόσο καθάριον οὐρανὸ, ἐπαύριον θριαμβῶν καὶ πένθους. Μὰ τὸ πραγματικό, ἐπιβάλλεται πολὺ δυνατά. Θέλω νὰ ξεχάσω, τί εἶμαι: ἓνα πλάσμα πόνου. Δὲν φέλω νὰ σκεφτῶ πειά, παρὰ τὴ φτωχὴ μητέρα μου, καὶ τὴ Φρίντα, τόσο μακρυνή...

«Ἀπατηλὴ ζωὴ, εἶναι δυνατὸ ὅλα νὰ πεθαίνουν μέσα μας, ἀμέσως, κι' ὅλα νὰ μοῦ γείνουνε ἀδιάφορα, τὴν τελευταία ὥρα;

«ὦ! δῶσε μου τὸ βαθὺ μυστικὸ τοῦ πόνου μου, τὸ ζωτικὸ «γιατί» τοῦ θανάτου μου. Ἐδῶ στὸ νοσοκομεῖο τοῦτο, σὲ κανένα δὲ μπορῶ νὰ ζητήσω τίποτα, ὅξω ἀπὸ σιωπὴ καὶ μερικὲς προσευχές...

«Εἶπα: Ἐρωτα, δὲν ἔχω πειά... Ἀραγες, γνώρισα ποτὲ τὸν Ἐρωτα; Ἀγαποῦσα τὴν ἀλλαγὴ τῶν χρωμάτων ὅλων τῶν οὐρανῶν, τὸν αἰθέρα τῶν ματιῶν, τὴ θλίψη μιᾶς νέας ψυχῆς, τόσο κοντὰ τῆς δικῆς μου...

«Ἀχάριστος. Τὶ μὲ νοιάζει ὁ ἔρωτας; Ἡ μόνη μου ἀληθινὴ συμπάθεια, γλυκεῖα στὴν καρδιά μου, εἶνε ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὴ φτωχὴ μητέρα μου. Τὴν ἐγκατάλειψα κι' αὐτήν, καὶ δὲ θὰ τὴ φιλήσω ποτὲ πειά, ποτὲ... Ναὶ θὰ προσευχηθῇ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς μου. Μὰ ποιοὺς θὰ γείνη, ἐγώ, γι' αὐτήν... καὶ κεῖ πέρα, κάτω ἀπ' τὴ γῆ, ποιά θὰ εἶναι, κείνη, ἡ μητέρα μου, γιὰ μένα;...

«Μιὰ μόνη πραγματικότητα, δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀρνηθοῦμε: «Σκότωσα, πεθαίνω... Θὰ ὑπάρξῃ ἄραγες, ὅχι χαρά, (δὲν πίστεψα ποτέ στὴν εὐτυχία) ἀλλὰ κάποιον φῶς, κάποια ἐλπίδα;...

«Νὰ ἐλπίζω... Νὰ μὴν ἐλπίζω... ὦ! Ζωὴ! Πάντα ὁμίχλες... Πές, γιὰ νὰ μοῦ θυμίσης τὴν πατρίδα μου, τίς σκόρπισες κεῖ πάνω στὰ σπίτια, καὶ πάνω στὴ ψυχὴ μου; Κ' εἶσαι, καλὴ, ἐσύ, ποὺ καταριέμαι. Οἱ ὁμίχλες εἶναι ὁμορφες, ἀδερφές τοῦ ὄνειρου, καὶ τῆς χίμαιρας, παρηγορητρες κι' ἀπογοητευτικές. Μοιάζουν μὲ σένα ποὺ θέλησα νὰ δῶ, θέλησα νὰ νοιώσω, κι' ὁμως πάντα ξεφύγες ἀπὸ κοντὰ μου, ζωὴ, ἀμείλικτη ζωὴ.»